

همپوشانی سنتی و نسبی پایگاه‌های اطلاعاتی «پاب مد» و «وب آف ساینس» در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز

فاطمه نوشین فرد*

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

زهرا امامی

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۲/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۹/۱

چکیده

هدف: این پژوهش به منظور تعیین میزان همپوشانی موضوعی، عنوانی (عنوان مقالات) و منابع اطلاعاتی (مجلات)، همپوشانی سنتی و همپوشانی نسبی در پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز انجام پذیرفت.

روش: پژوهش از نوع کاربردی و به روش پیمایشی توصیفی است. جامعه پژوهش کلیه مقالات بازایی شده در زمینه غدد درون‌ریز در پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس است که با استفاده از ۱۱ توصیفگر اصلی و ۱۲۰ زیر رده فرعی جستجو شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار اندنوت و اکسل انجام شد. همپوشانی‌های مختلف از جمله همپوشانی (موضوعی، عنوانی و منابع اطلاعاتی)، سنتی و نسبی برای هر یک از توصیفگرها محاسبه شد.

یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد که از بین ۷۳۸۹ عنوان مقاله بازایی شده در هر دو پایگاه اطلاعاتی، ۴۱۷۷ عنوان مقاله در پایگاه اطلاعاتی پاب مد و ۳۲۱۲ عنوان مقاله مربوط به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس، ۲۵۸۶ عنوان مقاله به صورت مشترک در هر دو پایگاه اطلاعاتی، ۱۵۹۱ عنوان مقاله منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب مد و ۶۲۶ عنوان مقاله منحصر به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس بودند و مشخص شد این دو پایگاه اطلاعاتی ۵۳/۸۴ درصد با یکدیگر همپوشانی سنتی دارند. درصد همپوشانی نسبی پاب مد با ۸۰/۵۱ درصد بیشتر از همپوشانی نسبی وب آف ساینس با ۶۱/۹۱ درصد است.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان داد که همپوشانی بالایی بین این دو پایگاه اطلاعاتی وجود دارد و با توجه به محدودیت‌های موجود، پایگاه اطلاعاتی پاب مد می‌تواند جایگزین مناسبی برای پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس باشد. همچنین با توجه به رایگان بودن پایگاه اطلاعاتی پاب مد، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی می‌توانند با استفاده از این پایگاه در خرید پایگاه‌های اطلاعاتی که نیاز به هزینه اشتراک دارند، بهتر تصمیم‌گیری کنند و با جایگزین کردن این پایگاه به جای پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس، ضمن احتراز از پرداخت هزینه اشتراک بالای این پایگاه، اقدام به اشتراک پایگاه‌های دیگری نمایند که بتواند مکمل پایگاه اطلاعاتی پاب مد باشد.

کلیدواژه‌ها: پایگاه اطلاعاتی پاب مد، پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس، همپوشانی سنتی، همپوشانی نسبی.

*نویسنده رابط nooshinfar2000@yahoo.com

مقدمه و بیان مسأله

پایگاه‌های اطلاعاتی از ابزارهای مهم خدمات اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌ها به ویژه کتابخانه‌های دانشگاهی هستند و به واسطهٔ در اختیار قرار دادن حجم عظیمی از اطلاعات علمی سازمان یافته، از جایگاه بسیار بالایی برخوردارند و اکثر پژوهشگران نیز به منظور دستیابی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود در امر تحقیق به آن‌ها مراجعه می‌کنند.

در علوم پزشکی همچون علوم دیگر، علاوه بر متون چاپی، پایگاه‌های اطلاعاتی به طور وسیعی استفاده می‌شوند. دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس از پایگاه‌های شناخته شده در حوزه پزشکی هستند. پایگاه اطلاعاتی پاب مد شامل بیش از ۱۹ میلیون استناد از ۱۹۶۰۰ مجله است که دسترسی به پایگاه اطلاعاتی مدلاین را به‌طور رایگان از طریق کتابخانه ملی پزشکی آمریکا در اختیار کاربران قرار می‌دهد (Pub Med, 2010). این در حالی است که پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس از طریق ۳ نمایه‌نامه، دسترسی به مقالات در تمام حوزه‌های علوم، علوم اجتماعی، علوم انسانی و هنر را فراهم می‌آورد و یکی از این نمایه‌نامه‌ها نمایه توسعه‌یافتهٔ ارجاعات علوم^۱ است که منابع حوزه پزشکی از طریق آن قابل‌بازیابی است (Web of Science 8.0 workshop, 2009).

پایگاه‌های اطلاعاتی از لحاظ قیمت و هزینهٔ اشتراک متفاوت هستند. بعضی از آنها را می‌توان مشترک شد و یا داخل یک مجموعه خریداری کرد و برخی دیگر رایگان در اختیار عموم قرار می‌گیرند (Chen, 2006). همپوشانی بین پایگاه‌های اطلاعاتی معیاری مهم است که با مشخص شدن میزان همپوشانی می‌توان در مورد خرید پایگاه‌های اطلاعاتی بهتر تصمیم‌گیری کرد و کاربران را در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز یاری رساند.

پایگاه‌های اطلاعاتی که برای استفاده و جستجو در آنها هزینه پرداخت می‌شود، با توجه به کمبود بودجه، عدم توافق بین طرفین قرارداد و ... ممکن است همیشه در دسترس نباشند. با وجود پایگاه‌های اطلاعاتی رایگان در حوزه‌های موضوعی مختلف این سؤال مطرح می‌شود که آیا پایگاه‌های اطلاعاتی رایگان می‌توانند جایگزین پایگاه‌های اطلاعاتی هزینه‌بر شوند و نیازهای کاربران را رفع کنند (اصغری، ۱۳۸۸).

بیان مسأله

با توجه به تنوع و تعدد پایگاه‌های اطلاعاتی در علوم پزشکی، پزشکان و پژوهشگران جهت دسترسی سریع به اطلاعات، آگاهی از آخرین اطلاعات روزآمد در حوزه موضوعی خود و انجام پژوهش نیاز به شناخت و آگاهی از پایگاه‌های اطلاعاتی دارند. همپوشانی بین پایگاه‌های اطلاعاتی معیار مهمی است، زیرا با مشخص شدن میزان همپوشانی بین پایگاه‌های اطلاعاتی می‌توان تصویر روشن‌تری از موضوعات پایگاه‌های اطلاعاتی به‌دست آورد و جهت کسب اطلاعات به پایگاه مناسب‌تر و دارای اطلاعات مرتبط‌تر مراجعه کرد.

پژوهش‌های زیادی راجع به مقایسهٔ پایگاه‌های اطلاعاتی با یکدیگر انجام شده است. بعضی از آنها به بررسی میزان پراکندگی مدارک در موضوعات مختلف پرداخته‌اند و برخی همپوشانی میان پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف در یک یا چند موضوع را بررسی کرده‌اند (هاشم نیا و ستوده، ۱۳۸۳).

از آنجا که تاکنون پژوهشی در زمینه مقایسهٔ بین دو پایگاه پاب مد و وب آف ساینس در زمینهٔ بیماری‌های غدد درون‌ریز انجام نشده است، پژوهش حاضر به مقایسهٔ همپوشانی پایگاه‌های اطلاعاتی (همپوشانی موضوعی، عنوانی و منابع اطلاعاتی) و همپوشانی سنتی^۲، نسبی^۳ بین این دو پایگاه اطلاعاتی در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز می‌پردازد. همپوشانی سنتی تعداد منابع مشترک میان

1. Science Citation Index Expanded (SCIE)
2. Traditional Overlap
3. Relative Overlap

دو یا چند پایگاه اطلاعاتی و کل منابع را محاسبه می‌کند و همپوشانی نسبی حجم هر یک از دو پایگاه اطلاعاتی را مدنظر قرار می‌دهد (داورپناه، ۱۳۸۲). در صورت وجود همپوشانی می‌توان در مورد خرید پایگاه‌های اطلاعاتی، ضمن تصمیم‌گیری بهتر، در هزینه‌های مربوط به خرید پایگاه‌های اطلاعاتی صرفه جویی کرد؛ همچنین جستجو در پایگاه اطلاعاتی مناسب و دارای اطلاعات مرتبط از اتلاف وقت کتابداران و کاربرانی که در حوزه موضوعی غدد درون‌ریز فعال هستند، جلوگیری می‌کند.

هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش تعیین میزان همپوشانی (موضوعی، عنوانی، منابع اطلاعاتی)، همپوشانی سنتی و نسبی در دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس است. انتخاب این دو پایگاه اطلاعاتی در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز به دو دلیل بوده است. نخست اینکه تاکنون در زمینه همپوشانی بین دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس در داخل و خارج از کشور مقایسه‌ای صورت نگرفته است. دوم آنکه در حوزه پزشکی به‌ویژه در بین بیماری‌های غدد درون‌ریز در زمینه همپوشانی مقالات نیز، پژوهشی انجام نشده است.

پرسش‌های پژوهش

۱. همپوشانی عنوانی، موضوعی و منابع اطلاعاتی در پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز چگونه است؟
۲. میزان همپوشانی سنتی در پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس در زمینه‌های موضوعی حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز چگونه است؟
۳. همپوشانی نسبی پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز چقدر است؟

پیشینه پژوهش

ورزنده (۱۳۷۳) در پژوهشی همپوشانی مجلات و مقالات چکیده نامه اکسپرتامدیکا^۱ و نمایه نامه ایندکس مدیکوس^۲ را در زمینه فیزیوتراپی از سال ۱۹۸۸ - ۱۹۹۱ بررسی کرد. برای تعیین همپوشانی مقالات و مجلات، بر اساس اطلاعات کتابشناختی دو منبع، ابتدا تعداد مقالات و مجلات هر یک از دو منبع از طریق نمایه نویسنده در منبع دیگر جستجو و شمارش شد. میزان همپوشانی مقالات و مجلات در دو منبع و نیز در هر یک از منابع مورد مطالعه با استفاده از روش مقایسه‌ای بررسی شد. نتایج این پژوهش نشان داد که نمایه‌نامه ایندکس مدیکوس در زمینه فیزیوتراپی، مقالات بیشتری نسبت به چکیده‌نامه اکسپرتامدیکا ارائه می‌دهد (نمایه‌نامه ایندکس مدیکوس ۶۱۴ مقاله و چکیده نامه اکسپرتامدیکا ۴۴۰ مقاله تحت پوشش دارد). همچنین مشخص شد ایندکس مدیکوس عناوین مجلات بیشتری را داراست. در مجموع، میزان همپوشانی دو منبع ۲۲/۵ درصد بود. میزان همپوشانی مقالات در چکیده‌نامه اکسپرتامدیکا بیشتر از میزان همپوشانی در نمایه‌نامه ایندکس مدیکوس بود (۴۴ درصد در اکسپرتامدیکا و ۳۱/۶ درصد در ایندکس مدیکوس).

هاشم نیا و ستوده (۱۳۸۳) در تحقیق خود به بررسی همپوشانی میان سه پایگاه اطلاعاتی چکیده نامه زیست‌شناسی، پاب مد و نمایه نامه استنادی در موضوع آنزیم لاکتاز و با استفاده از سنجش ربط سیستمی و شناختی پرداختند. هدف از این مقاله بررسی اهمیت هر یک از این پایگاه‌ها در بازیابی مدارک مرتبط با موضوع مورد مطالعه بود. یافته‌ها نشان داد که پایگاه‌های مورد مطالعه دارای درصد بالایی از همپوشانی هستند. درصد بالای رکوردهای منحصر به فرد، بر نیاز به فراهم‌آوری تعداد بیشتری از پایگاه‌ها جهت مرور جامع آثار مرتبط نیز تأکید کرد. یافته‌ها حاکی از آن بود که بخشی از رکوردهای نمایه‌نامه استنادی علوم از طریق دو

1. Experta Medica
2. Index Medicus

پایگاه دیگر قابل دسترسی است و نمایه نامه استنادی علوم اثر بخش تر و جامع تر از دو پایگاه دیگر است. ابراهیمی (۱۳۸۵) در پژوهش خود به بررسی همپوشانی مقالات مجلات پایگاه اطلاعاتی نمایه و مقالات فرهنگی فارسی (نما) در سال ۱۳۸۴ پرداخت. نتایج پژوهش او نشان داد که بیشترین تعداد رکوردها مربوط به پایگاه اطلاعاتی نمایه (۵۶ درصد) و بیشترین تعداد مجلات مربوط به این پایگاه اطلاعاتی با ۵۷/۹٪ است. همچنین مشخص شد دو پایگاه اطلاعاتی نمایه و مقالات فرهنگی فارسی تعداد پیشینه‌های زیادی دارند و همپوشانی میان آنها بسیار اندک است.

اصغری (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی همپوشانی سنتی، نسبی، و درجه آزادی مرکب در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و اسکوپوس پرداخت. با کمک درصدهای همپوشانی سنتی و نسبی به دست آمده این نتیجه حاصل شد که جستجو برای چند توصیفگر از پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس می‌تواند مفید باشد که این مسئله با توجه به هزینه بالای اشتراک این پایگاه اطلاعاتی از اهمیت چندانی برخوردار نیست؛ ضمن اینکه در این توصیفگرها، پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد میزان همپوشانی خوبی دارد و ۸۲/۶۶ درصد از عناوین مقالات در هر دو پایگاه اطلاعاتی مشترک و ۱۹/۰۵ درصد منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و ۱۴/۱۳ درصد منحصر به پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس است. با توجه به همپوشانی بالای این دو پایگاه اطلاعاتی، پژوهشگر این دو پایگاه اطلاعاتی را به عنوان جایگزینی مناسب برای یکدیگر مطرح کرد که با جایگزین شدن پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد به جای پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس نیازی به پرداخت هزینه‌های اشتراک بالا برای این پایگاه داده نبوده، می‌توان این هزینه‌ها را صرف خرید پایگاه‌های اطلاعاتی دیگری کرد که می‌تواند مکمل پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد باشد.

پیشینه پژوهش در خارج از ایران

پویر در تحقیق خود میزان اشتراک مقالات مندرج در مجلات علوم پیش بالینی را بین چهار سرویس ایندکس مدیکوس، نمایه نامه استنادی علمی، چکیده نامه زیست شناسی و چکیده نامه شیمی بررسی کرد. این مطالعه با استفاده از استنادهای مجلات موجود در ۷۰ پایان نامه در علوم مذکور که در سالهای ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۷ تهیه شده، انجام گرفت. پایان نامه‌ها از ۶ دانشگاه معتبر آمریکا گردآوری شده بود. ۱۰ پایان نامه در رشته‌های آناتومی، بیوشیمی، ایمونولوژی، میکروبیولوژی، آسیب شناسی، داروشناسی و فیزیولوژی بررسی و جمعاً ۷۹۶۹ مقاله از ۶۵۲ مجله مشخص شد. هر مقاله از طریق سال انتشار در فهرست نام نویسندگان چهار منبع فوق جستجو شد. نتایج بررسی نشان داد که ایندکس مدیکوس ۷۴۷۱ مقاله (۹۳/۸٪) از کل مقالات را می‌پوشاند، نمایه نامه استنادی علوم ۵۴۹۵ مقاله (۹۴/۸٪) از مقالات منتشره از سال ۱۹۶۴ به بعد را پوشش می‌دهد، چکیده نامه زیست شناسی ۵۹۶۸ مقاله (۷۵/۸٪) از مقالات مندرج از سال ۱۹۲۶ زمان نخستین انتشار را در بر می‌گیرد و چکیده نامه شیمی ۴۵۴۹ مقاله (۵۷/۳٪) از مقالات انتشار یافته از سال ۱۹۰۷ زمان شروع انتشار را در بردارد. همچنین مشخص شد ۷۳۲۳ مقاله (۹۱/۹٪) از مقالات استفاد شده بوسیله حداقل ۲ سرویس، نمایه شده اند؛ ۴۱۸ مقاله در ایندکس مدیکوس، ۲۷ مقاله در نمایه نامه استنادی علوم، ۶۰ مقاله در چکیده نامه زیست شناسی و ۸۶ مقاله در چکیده نامه شیمی منحصر به فرد بوده و ۵۵ مقاله در هیچیک از چهار سرویس نمایه نشده‌اند و بیش از ۹۷٪ مقالات منتشر شده در سالهای ۱۹۷۰ تا ۱۹۷۷ در هر دو منبع یا بیش از دو منبع پوشش داشته‌اند (Poyer, 1984).

گلاک در تحقیق خود ابتدا مطالعات انجام شده در مورد همپوشانی مجلات و مقالات منابع ردیف دوم را مرور و در مقابل تعریف سنتی همپوشانی، روش دیگری را معرفی کرد. به نظر گلاک منظور از همپوشانی سنتی در ۵۰ سال گذشته چنین بوده است «نسبت تعداد مجلات یا مقالات مشترک در منابع ردیف دوم بر تعداد کل مجلات با مقالات آنها». وی معتقد بود که همزمان با استفاده از روشهای جدید آمار و ریاضی در اندازه گیری میزان همپوشانی و تحلیل مقایسه‌ای منابع ردیف دوم، مفهوم همپوشانی نیز تغییر کرده و گسترش یافته است. سپس روش سنتی را با روش جدید که آنها را به اختصار همپوشانی سنتی و درجه آزادی مرکب^۱

1. SF=Synthetic Freedom

می‌نامند، مقایسه و با مثالهای متعدد میزان همپوشانی هر دو را محاسبه و مقایسه کرد. در پایان این مسأله پاسخ داده شد که آیا درجه آزادی مرکب بهتر است یا همپوشانی سنتی و کدام بهترین است. وی اشاره کرد که پاسخ این سؤال بستگی به مفهوم بهتر و بهترین دارد. ممکن است درجه آزادی مرکب به دلیل حساسیت نسبت به تعداد استنادهای مربوط، بهتر به نظر آید و این امکان نیز وجود دارد که همپوشانی سنتی به علت عدم حساسیت نسبت به اندازه‌های مربوط به منابع بهتر باشد. او اضافه کرد که انتخاب یکی از دو روش مذکور بستگی به نیازهای مورد نظر در یک موقعیت خاص دارد (Gluck, 1990).

براندوهر در پژوهش خود به مقایسه پایگاه‌های کتابشناختی بایومد پاسکال^۱ و مدلاین از نظر پوشش پزشکی بالینی پرداخت. بدین منظور در دو پایگاه بایومد پاسکال و مدلاین جستجوایی انجام شد که همه محدود به سال ۱۹۹۶ بود. سابقه جستجو در بایومد پاسکال فقط محدود به متن آزاد بود در حالی که در مدلاین بیشتر از سرعنوان‌های موضوعی مش به همراه متن آزاد ترکیب شده استفاده شد. وی به این نتیجه رسید که در مدلاین اطلاعات مرتبط تری نسبت به پایگاه بایومد پاسکال در موضوعات مورد مطالعه به دست می‌آید. دقت جستجوی بایومد پاسکال از ۲۹ تا ۸۷ درصد (میانگین ۶۸ درصد) و دقت جستجو در مدلاین از ۲۰ تا ۹۱ درصد (میانگین ۶۶ درصد) متغیر بود (Brend de- Heer, 2001).

فالاگاس و دیگران در پژوهش خود به این موضوع پرداختند که آیا استفاده از پاب مد و گوگل می‌تواند به پزشک برای بهبود مهارت‌های تشخیص کمک کند. در این تحقیق ۲۶ مورد تشخیصی ثبت شده در مجلات نیوانگلند در طول سال ۲۰۰۵ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها به کار گرفته شد. سه گروه کنترل کننده در این پژوهش یک گروه پزشکان یادگیرنده و دو گروه دیگر دانشجویان سال آخر پزشکی بودند و سعی کردند تشخیص‌ها را از طریق پاب مد و گوگل بررسی کنند و به این نتیجه رسیدند که در استفاده از منابع الکترونیکی به طور خاص ۱۵/۴ درصد، ۲/۹ درصد و ۱۱/۵ درصد افزایش برای سه گروه کنترل کننده وجود داشت. از سه گروه کنترل کننده یک گروه گوگل، گروه دیگر پاب مد و گروه آخر ۲ منبع گوگل و پاب مد را به طور مساوی برای مهارت‌های تشخیصی مفید دانستند و در نهایت به این نتیجه رسیدند که دو منبع پاب مد و گوگل می‌توانند برای تشخیص‌های افتراقی برای پزشکان و دانشجویان پزشکی موثر واقع شوند (Falagas et al., 2009).

تعاریف مفهومی و عملیاتی

همپوشانی در پایگاه‌های اطلاعاتی

در مفهوم کلی، موجود بودن یک منبع اطلاعاتی خاص در دو مکان متفاوت یا در قالب‌های متفاوت را همپوشانی می‌گویند. البته علاوه بر همپوشانی میان پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، نوعی همپوشانی درونی یا تکرار در یک پایگاه داده نیز مشاهده می‌شود. در مطالعات مربوط به پایگاه‌های اطلاعاتی از سه نوع همپوشانی نام برده شده است:

۱. همپوشانی موضوعی: تعداد زمینه‌های موضوعی انتخاب شده در یک زمینه پژوهشی
  ۲. همپوشانی عنوانی (عنوان مقالات): تعداد عناوین مشترک مقالات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی
  ۳. همپوشانی منابع اطلاعاتی (مجلات): تعداد مجلات مشترک در پایگاه‌های اطلاعاتی (داورپناه ۱۳۸۲، ص ۷۱).
- در این پژوهش همپوشانی موضوعی دو پایگاه پاب مد و وب آف ساینس در زمینه بیماری‌های غدد درون‌ریز با استفاده از ۱۱ توصیفگر اصلی بیماری‌های غدد درون‌ریز سرعنوان‌های موضوعی پزشکی بررسی شده است؛ منظور از همپوشانی عنوانی، عنوان مقالات بازبایی شده مشترک با استفاده از جستجوی توصیفگرها در دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس است؛ منظور از همپوشانی منابع اطلاعاتی (مجلات)، تعداد مجلات بازبایی شده مشترک در دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف

ساینس است.

همپوشانی سنتی

یکی از شاخص‌های سنجش همپوشانی بین دو پایگاه اطلاعاتی است که تعداد منابع مشترک میان دو یا چند پایگاه اطلاعاتی و همچنین کل منابع را محاسبه می‌کند. همپوشانی سنتی با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌شود (داورپناه، ۱۳۸۲، ص. ۷۱):

$$\%overlap = 100 \times \frac{n(A \cap B)}{n(A \cup B)}$$

همپوشانی سنتی به صورت مقایسه دو پایگاه صورت می‌گیرد. در همپوشانی سنتی دو پایگاه اطلاعاتی، عناصر A و B عبارتند از:

A: تعداد مقالات بازیابی شده از کلیدواژه مورد جستجو در پایگاه اطلاعاتی A

B: تعداد مقالات بازیابی شده از کلیدواژه مورد جستجو در پایگاه اطلاعاتی B

همپوشانی سنتی در این پژوهش از طریق محاسبه تعداد مقالات یا تعداد مجلات مشترک در دو پایگاه اطلاعاتی و تعداد کل منابع بازیابی شده محاسبه می‌شود.

همپوشانی نسبی

در سنجش همپوشانی نسبی حجم هر یک از پایگاه‌های اطلاعاتی مدنظر قرار می‌گیرد. همپوشانی نسبی بر مبنای اندازه هر یک از پایگاه‌های اطلاعاتی با استفاده از فرمول زیر محاسبه می‌شود (داورپناه، ۱۳۸۲، ص. ۷۱):

$$\%overlap A \text{ in } B = 100 \times \frac{n(A \cap B)}{n(B)}$$

$$\%overlap B \text{ in } A = 100 \times \frac{n(A \cap B)}{n(A)}$$

همپوشانی نسبی به صورت مقایسه دو پایگاه صورت می‌گیرد. در همپوشانی نسبی دو پایگاه اطلاعاتی، عناصر A و B عبارتند از: همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی A به B برابر است با تعداد عناوین مقالات، مجلات مشترک پایگاه اطلاعاتی A و B تقسیم بر تعداد کل مقالات بازیابی شده پایگاه A

همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی B به A برابر است با تعداد عناوین مقالات، مجلات مشترک پایگاه اطلاعاتی A و B تقسیم بر تعداد کل مقالات بازیابی شده پایگاه B

روش شناسی پژوهش

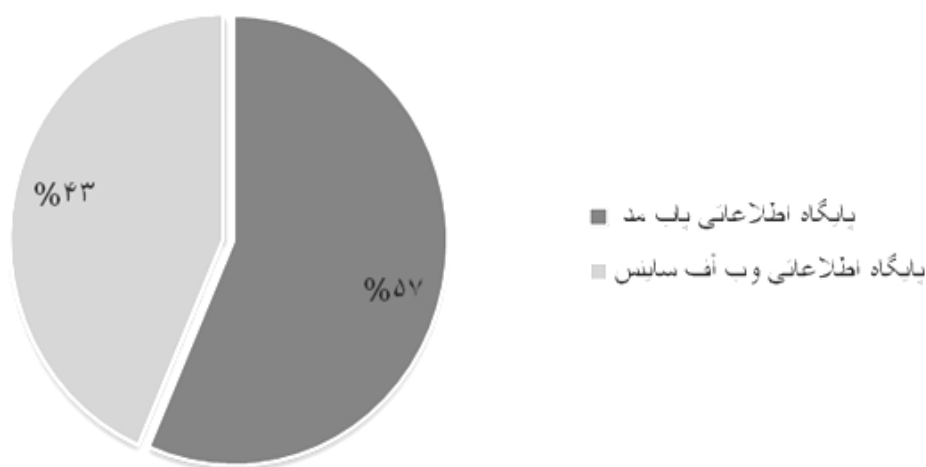
روش پژوهش حاضر پیمایشی توصیفی از نوع کاربردی است. جامعه پژوهش شامل کلیه مقالات منتشر شده در سال ۲۰۰۹ به زبان انگلیسی در زمینه بیماری‌های غدد درون‌ریز هستند که در دو پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و وب‌آف‌ساینس نمایه شده‌اند. این مقالات با استفاده از ۱۱ توصیفگر اصلی و ۱۲۰ زیر رده فرعی از سرعنوان موضوعی پزشکی بازیابی و نتایج از لحاظ زمانی (سال ۲۰۰۹)، نوع (مقالات اصلی) و زبان مقاله (انگلیسی) محدود شد. تعداد مقالات بازیابی شده در این پژوهش به تفکیک بیماری‌های غدد درون‌ریز در جدول ۱ مشخص شده است.

مقالات بازیابی شده از دو پایگاه براساس عنوان مقاله و اطلاعات کتابشناختی در نرم افزار اندنوت^۱ ذخیره شد. داده‌های اولیه شامل تعداد مقالات مشترک و تعداد مقالات منحصر به هر یک از پایگاه‌های اطلاعاتی مورد بررسی، تعداد مجلات مشترک و تعداد مجلات منحصر به هر پایگاه اطلاعاتی بود که برای محاسبه درصد‌های همپوشانی با استفاده از نرم افزار مذکور بازیابی شد. داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار اکسل تحلیل و مقادیر مربوط به انواع مختلف همپوشانی براساس فرمول همپوشانی سنتی، نسبی محاسبه شد و در نهایت نتایج به دست آمده، در قالب جداول و نمودارهایی ارائه شده است.

یافته‌های پژوهش

۱۱ توصیفگر بیماری‌های غدد درون‌ریز شامل «بیماری‌های غده آدرنال»^۲، «بیماری‌های استخوان-غدد»^۳، «دیابت شیرین»^۴، «کوتاهی قد»^۵، «سرطان‌های غدد درون‌ریز»^۶، «اختلالات جنسی»^۷، «بیماری‌های پاراتیروئید»^۸، «بیماری‌های هیپوفیز»^۹، «پلی‌اندوکرینوپاتی خودایمن»^{۱۰}، «بیماری‌های تیروئید»^{۱۱}، «سل-غدد»^{۱۲} و ۱۲۰ زیر رده فرعی است. توصیفگرها در هر دو پایگاه اطلاعاتی مورد بررسی براساس عنوان مقالات اصلی جستجو شدند. دو توصیفگر اصلی «بیماری‌های استخوان-غدد» و «سل-غدد» و ۲۵ توصیفگر فرعی در دو پایگاه اطلاعاتی مورد بررسی نتیجه‌ای در بر نداشت. در این بخش نتایج حاصل از توصیفگرها در دو پایگاه تجزیه و تحلیل شده است و سپس به ترتیب به سؤالات پژوهش پاسخ داده می‌شود.

از ۷۳۸۹ عنوان مقاله بازیابی شده در دو پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و وب آف ساینس برای ۱۱ زمینه موضوعی، ۴۱۷۷ عنوان (۵۷ درصد) مربوط به پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و ۳۲۱۲ عنوان مقاله (۴۳ درصد) متعلق به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس است.

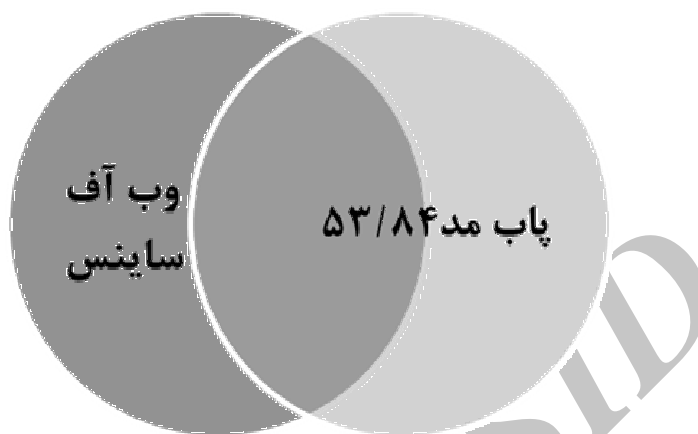

نمودار ۱. توزیع درصد فراوانی عناوین مقالات بازیابی شده در دو پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و وب آف ساینس در زمینه موضوعی بیماری‌های غدد درون‌ریز

1. End note
2. Adrenal Gland Diseases
3. Bone Diseases, Endocrine
4. Diabetes Mellitus
5. Dwarfism
6. Endocrine Gland Neoplasms
7. Gonadal Disorders
8. Parathyroid diseases
9. Pituitary Disorders
10. Polyendocrinopathies, Autoimmune
11. Thyroid Diseases
12. Tuberculosis, Endocrine

همپوشانی عنوانی، موضوعی و منابع اطلاعاتی در پایگاه‌های اطلاعاتی پاب‌مد و وب آف ساینس چگونه است؟ همپوشانی عنوانی

بر اساس نمودار ۲، ۵۳/۸۴ درصد از مقالات در هر دو پایگاه وجود دارد و ۳۳/۱۲ درصد از مقالات منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و ۱۳/۰۳ درصد از مقالات منحصر به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس است.

نمودار ۲. درصد همپوشانی مقالات دو پایگاه اطلاعاتی PubMed و Web of Science در زمینه غدد درون‌ریز

از ۷۳۸۹ عنوان مقاله بازایی شده در هر دو پایگاه اطلاعاتی، ۴۱۷۷ عنوان مقاله در پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و ۳۲۱۲ عنوان مقاله مربوط به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس، ۲۵۸۶ عنوان مقاله به صورت مشترک در هر دو پایگاه اطلاعاتی، ۱۵۹۱ عنوان مقاله (۳۳/۱۲ درصد) منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و ۶۲۶ عنوان مقاله (۱۳/۰۳ درصد) منحصر به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس است. نتایج نشان داد که این دو پایگاه اطلاعاتی ۵۳/۸۴ درصد با هم همپوشانی عنوانی دارند.

همپوشانی موضوعی

در انتخاب پایگاه‌های اطلاعاتی، میزان همپوشانی موضوعی از اهمیت خاصی برخوردار است. همپوشانی موضوعی نه تنها در پایگاه‌هایی که از لحاظ موضوعی یکسان هستند رخ می‌دهد، بلکه در بعضی مواقع یک پایگاه اطلاعاتی در زمینه موضوعی خاص، زیر مجموعه یک پایگاه اطلاعاتی بزرگ‌تر محسوب می‌شود. همپوشانی موضوعی در پایگاه‌هایی که از لحاظ موضوعی یکسان هستند با نمایه کردن مجلات خاص در آن زمینه موضوعی رخ می‌دهد.

همپوشانی موضوعی بین دو پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و وب آف ساینس با توجه به زمینه‌های موضوعی جستجو شده در این پژوهش نشان داد که میزان همپوشانی سنتی در زمینه موضوعی «بیماری‌های غده آدرنال» ۴۸/۹۵ درصد، «دیابت شیرین» ۵۲/۸۱ درصد، «کوتاهی قد» ۷۵ درصد، «سرطان‌های غدد درون‌ریز» ۵۸/۲۷ درصد، «اختلالات غدد جنسی» ۵۳/۵۵ درصد، «بیماری‌های پاراتیروئید» ۵۰/۳۰ درصد، «بیماری‌های هیپوفیز» ۵۷ درصد، «پلی اندوکراین‌های خود ایمن» ۷۲/۷۲ درصد و «بیماری‌های تیروئید» ۵۶/۱۳ درصد است.

همپوشانی منابع اطلاعاتی

همپوشانی منابع اطلاعاتی (مجلات) بین دو پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد و وب آف ساینس ۵۱ درصد مجلات به صورت مشترک، ۳۳ درصد از مجلات بازایی شده منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب‌مد، ۱۶ درصد مجلات مربوط به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس است.

جدول ۱ نشان می‌دهد در هر دو پایگاه اطلاعاتی بیشترین تعداد مجلات بازایی شده در زمینه بیماری دیابت است.

درصد همپوشانی سنتی در گروه مجلاتی که در زمینه موضوعی «پلی اندوکرین خود ایمن» بازیابی شده اند با ۶۶/۶۶ درصد از همپوشانی سنتی دیگر بیماری‌ها بیشتر است.

مقایسه همپوشانی نسبی نشان می‌دهد که در همه زمینه‌ها به جزء زمینه موضوعی «کوتاهی قد» درصد همپوشانی نسبی پاب مد از وب آف ساینس بیشتر است.

جدول ۱. درصد همپوشانی سنتی و نسبی مقالات نمایه شده در دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس براساس مجلات بازیابی شده در زمینه موضوعی غدد درون‌ریز

درصد همپوشانی نسبی وب آف ساینس	درصد همپوشانی نسبی پاب مد	درصد همپوشانی سنتی	تعداد مجلات یافت شده در پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس	تعداد مجلات یافت شده در پایگاه اطلاعاتی پاب مد	تعداد کل مجلات یافت شده	تعداد مجلات مشترک در هر دو پایگاه اطلاعاتی	تعداد مجلات منحصر به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس	تعداد مجلات منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب مد	توصیفگرهای مورد جستجو
۵۴/۵۴	۶۷/۹۲	۴۳/۷	۱۰۶	۱۳۲	۱۶۶	۷۲	۳۴	۶۰	بیماری‌های غده آدرنال
۵۹/۶۲	۷۶/۹۲	۵۰/۵۷	۴۵۵	۵۸۷	۶۹۲	۳۵۰	۱۰۵	۲۳۷	دیابت شیرین
۷۰/۸۳	۶۰/۷۱	۴۸/۵۷	۲۸	۲۴	۳۵	۱۷	۱۱	۷	کوتاهی قد
۶۳/۹۳	۶۴/۴۶	۴۷/۲۷	۱۲۱	۱۲۲	۱۶۵	۷۸	۴۳	۴۴	سرطان‌های غدد درون‌ریز
۷۴/۰۵	۸۰/۵۱	۶۲/۸	۱۹۵	۲۱۲	۲۵۰	۱۵۷	۳۸	۵۵	اختلالات غدد جنسی
۵۸/۷۸	۸۴/۴۶	۵۳/۰۴	۱۰۳	۱۴۸	۱۶۴	۸۷	۱۶	۶۱	بیماری‌های پارائتروئید
۵۸/۶۴	۸۲/۹۷	۵۲/۳۴	۹۴	۱۳۳	۱۶۹	۷۸	۱۶	۵۵	بیماری‌های هیپوفیز
۶۶/۶۶	۱۰۰	۶۶/۶۶	۶	۹	۹	۶	۰	۳	پلی اندوکرین‌های خود ایمن
۵۵/۹۵	۸۱/۵۰	۴۹/۶۴	۱۷۳	۲۵۲	۲۸۴	۱۴۱	۳۲	۱۱۱	بیماری‌های تیروئید
۶۰/۹۰	۷۶/۹۷	۵۱	۱۲۸۱	۱۶۱۹	۱۹۱۴	۹۸۶	۲۹۵	۶۳۳	جمع

میزان همپوشانی سنتی پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس در زمینه‌های موضوعی حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز چگونه است؟

بین دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس بیشترین مقدار درصد همپوشانی سنتی مربوط به زمینه موضوعی «کوتاهی قد» با ۷۵ درصد و «پلی اندوکرین‌های خود ایمن» ۷۲/۷۲ درصد است. (جدول ۲)

جدول ۲ نشان می‌دهد بیشترین تعداد مقالات بازیابی شده در زمینه موضوعی «دیابت شیرین» با ۱۷۰۴ عنوان مقاله است که ۱۴۶۴ عنوان مقاله در پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۱۴۶۴ و ۱۱۴۰ عنوان در پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس است. بالاترین درصد همپوشانی سنتی دو پایگاه در زمینه موضوعی «کوتاهی قد» (۷۵ درصد) است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در تمام موضوعات حوزه غدد درون‌ریز تعداد مقالات بازیابی شده از پایگاه پاب مد بیشتر است.

میزان همپوشانی نسبی پایگاه‌های اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس چقدر است؟

براساس جدول ۲:

در زمینه موضوعی «بیماری‌های غده آدرنال»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۶۵/۸۸ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۶۵/۵۸ درصد،

در زمینه موضوعی «دیابت شیرین»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۷۸/۹۴ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۶۱/۴۷ درصد،

در زمینه موضوعی «کوتاهی قد»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۹۱/۶۶ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۸۰/۴۸ درصد،

در زمینه موضوعی «سرطان‌های غدد درون‌ریز»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۷۶/۴۲ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۷۱/۰۵ درصد،

در زمینه موضوعی «اختلالات غدد جنسی»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۷۷/۷۰ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۶۳/۲۷ درصد،

در زمینه موضوعی «بیماری‌های پاراتیروئید»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۸۳/۸۹ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۵۵/۶۷ درصد،

در زمینه موضوعی «بیماری‌های هیپوفیز»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۹۴/۲۱ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۵۹/۰۵ درصد،

در زمینه موضوعی «پلی اندوکراین‌های خود ایمن»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۱۰۰ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۷۲/۷۲ درصد و

در زمینه موضوعی «بیماری‌های تیروئید»، میزان همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد ۷۸/۱۶ درصد و همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس ۶۱/۱۹ درصد به دست آمد.

مقایسه همپوشانی نسبی نشان می‌دهد که در همه موضوعات حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز درصد همپوشانی نسبی پایگاه اطلاعاتی پاب مد از وب آف ساینس بیشتر است.

جدول ۲. درصد همپوشانی سنتی و نسبی دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس براساس

مقالات بازایی شده در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز

درصد همپوشانی نسبی وب آف ساینس	درصد همپوشانی نسبی پاب مد	درصد همپوشانی سنتی	تعداد مقالات یافت شده در پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس	تعداد مقالات یافت شده در پایگاه اطلاعاتی پاب مد	تعداد کل مقالات یافت شده	تعداد مقالات مشترک در هر دو پایگاه اطلاعاتی	تعداد مقالات منحصر به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس	تعداد مقالات منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب مد	توصیفگرهای مورد جستجو
۶۵/۵۸	۶۵/۸۸	۴۸/۹۵	۲۱۴	۲۱۵	۲۸۸	۱۴۱	۷۳	۷۴	بیماری‌های غده آدرنال
۶۱/۴۷	۷۸/۹۴	۵۲/۸۱	۱۱۴۰	۱۴۶۴	۱۷۰۴	۹۰۰	۲۴۰	۵۶۴	دیابت شیرین
۸۰/۴۸	۹۱/۶۶	۷۵	۳۶	۴۱	۴۴	۳۳	۳	۸	کوتاهی قد
۷۱/۰۵	۷۶/۴۱	۵۸/۲۷	۲۱۲	۲۲۸	۲۷۸	۱۶۲	۵۰	۶۶	سرطان‌های غدد درون‌ریز
۶۳/۲۷	۷۷/۷۰	۵۳/۵۵	۶۰۱	۷۳۸	۸۷۲	۴۶۷	۱۳۴	۲۷۱	اختلالات غدد جنسی
۵۵/۶۷	۸۳/۸۹	۵۰/۳۰	۲۹۸	۴۴۹	۴۹۷	۲۵۰	۴۸	۱۹۹	بیماری‌های پاراتیروئید
۵۹/۰۵	۹۴/۲۱	۵۷	۱۷۳	۲۷۶	۲۸۶	۱۶۳	۱۰	۱۱۳	بیماری‌های هیپوفیز
۷۲/۷۲	۱۰۰	۷۲/۷۲	۸	۱۱	۱۱	۸	۰	۳	پلی اندوکراین‌های خود ایمن
۶۱/۱۹	۷۸/۱۶	۵۶/۱۳	۵۳۰	۷۵۵	۸۲۳	۴۶۲	۶۸	۲۹۳	بیماری‌های تیروئید
۶۱/۹۱	۸۰/۵۱	۵۳/۸۴	۳۲۱۲	۴۱۷۸	۴۸۰۳	۲۵۸۶	۶۲۶	۱۵۹۱	جمع

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله به محاسبه انواع همپوشانی موضوعی، عنوانی و منابع اطلاعاتی و همپوشانی سنتی و نسبی بین دو پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی پاب مد به عنوان پایگاه اطلاعاتی رایگان و وب آف ساینس به عنوان پایگاه اطلاعاتی هزینه بر در حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز پرداخته شد.

یافته‌ها نشان داد که از مجموع ۷۳۸۹ عنوان مقاله بازیابی شده در هر دو پایگاه اطلاعاتی در زمینه‌های موضوعی حوزه غدد درون‌ریز ۴۱۷۷ عنوان مقاله در پایگاه اطلاعاتی پاب مد و ۳۲۱۲ عنوان مقاله در پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس بوده است؛ ۲۵۸۶ عنوان مقاله (۵۳/۸۴ درصد) به صورت مشترک در هر دو پایگاه اطلاعاتی موجود است؛ ۱۵۹۱ عنوان مقاله (۳۳/۱۲ درصد) منحصر به پایگاه اطلاعاتی پاب مد و ۶۲۶ عنوان مقاله (۱۳/۰۳ درصد) منحصر به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس است. با توجه به ارقام فوق می‌توان نتیجه گرفت که با استفاده از پایگاه اطلاعاتی پاب مد امکان دسترسی به ۸۶/۹۶ درصد از عناوین مقالات فراهم است. به این ترتیب، از لحاظ کمی بیشترین تعداد مقالات بازیابی شده در کلیه موضوعات حوزه بیماری‌های غدد درون‌ریز متعلق به پایگاه اطلاعاتی پاب مد است.

نتایج پژوهش اصغری (۱۳۸۸) نشان داد که ۸۲/۶۶ درصد از عناوین مقالات در چهار زمینه موضوعی پرمرگ و میر در ایران در دو پایگاه اطلاعاتی «اسکوپوس» و «پاب مد» مشترک است و همپوشانی بالایی بین این دو پایگاه اطلاعاتی وجود دارد. از این رو، این دو پایگاه جانشین مناسبی برای یکدیگرند و با جایگزین شدن پایگاه اطلاعاتی رایگان پاب مد به جای پایگاه اطلاعاتی اشتراکی اسکوپوس نیازی به پرداخت هزینه اشتراک نیست. پژوهش حاضر از نظر نتایج بازیابی شده در ارتباط با دو پایگاه اطلاعاتی پاب مد و وب آف ساینس با نتایج این پژوهش همسو است.

بیشترین تعداد مقالات و مجلات بازیابی شده متعلق به زمینه‌ی موضوعی «دیابت شیرین» (دیابت نوع ۲) است. این امر به این دلیل است که در میان بیماری‌های غدد درون‌ریز بیماری «دیابت شیرین» شایع‌ترین اختلال غدد است و طبق برآوردهای موجود در مطالعات و مقالات متعدد تا سال ۲۰۱۰ بیش از ۲۰۰ میلیون نفر در سراسر جهان مبتلا به دیابت خواهند شد که این تعداد تا سال ۲۰۲۵ به ۳۰۰ میلیون نفر خواهد رسید. با پیشرفت بیماری، آسیب‌های عروقی و بافتی منجر به عوارض شدیدی مثل «رتینوپاتی»، «نوروپاتی»، «نفروپاتی»، عوارض قلبی-عروقی، و «زخم پای دیابتی» می‌شود (Bastaki, 2005). بنابر این، شیوع بیماری دیابت در جهان و اهمیت دادن پزشکان غدد درون‌ریز به این بیماری و عوارض‌های مزمن آن، منجر به تحقیق و پژوهش بیشتر در این حوزه و در نتیجه تولید بیشتر مقالات و نمایه شدن بیشتر این مقالات در پایگاه‌های اطلاعاتی پزشکی شده است.

نتایج پژوهش فالآگس و همکارانش با عنوان «مقایسه پایگاه اطلاعاتی پاب مد، اسکوپوس، وب آف ساینس و گوگل اسکولار: نقاط ضعف و قوت» که به مقایسه این پایگاه‌ها از نظر محتوای تحت پوشش و سودمندی علمی پرداخته بودند، نشان داد که پایگاه اطلاعاتی پاب مد به دلیل رایگان بودن، دسترسی آسان و استفاده راحت می‌تواند به عنوان منبع مناسبی برای جستجو و بازیابی منابع زیست پزشکی معرفی شود. پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس به دلیل پوشش بیشتر مجلات نسبت به پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس و پاب مد، برتر معرفی شد (Falagas et al., 2008). این پژوهش نیز پاب مد را به دلیل پوشش بیشتر مجلات و دسترسی رایگان و راحت نسبت به پایگاه وب آف ساینس ارجح دانست.

نتایج تحقیق هاشمی‌نیا و ستوده (۱۳۸۳) که به بررسی سه پایگاه اطلاعاتی «چکیده نامه زیست‌شناسی»، «پاب مد» و «نمایه نامه استنادی علوم» به لحاظ پوشش آثار «آنزیم لاکیز» از نظر سنجش ربط سیستمی و شناختی و نیز اهمیت هر یک از پایگاه‌ها در بازیابی مدارک مرتبط با موضوع مورد مطالعه پرداخته بودند، نشان داد که پایگاه اطلاعاتی پاب مد در دقت و بازیابی اطلاعات بهتر بود، در حالی که چکیده نامه زیست‌شناسی و نمایه نامه استنادی درصد همپوشانی نسبی و بازیابی مرتبط بالایی داشتند. در این پژوهش نتیجه گرفته شد که گستره بالای رکوردهای منحصر به فرد در پایگاه اطلاعاتی به تنهایی مدارک مرتبط به موضوعات را

نمایه نمی‌کنند و برای داشتن یک جستجوی جامع با بیشترین منابع مرتبط، دسترسی به بیش از یک پایگاه اطلاعاتی ضروری است. همچنین وجود همپوشانی بالا در بعضی موضوعات نشان داد که در غیاب دیگر پایگاه‌های اطلاعاتی، می‌توان با انتخاب پایگاه اطلاعاتی مناسب به اطلاعات مرتبط دسترسی پیدا کرد. همپوشانی نسبی حاکی از آن بود که پایگاه اطلاعاتی پاب مد به همراه چکیده نامه شیمی می‌تواند اطلاعات پوشش داده شده توسط نمایه نامه استنادی علوم را نه تنها به لحاظ دسترسی به اطلاعات جامع تر، بلکه از نظر صرفه‌جویی در وقت و انرژی کاربر فراهم می‌آورد. یافته‌های پژوهش حاضر همسو با نتایج این پژوهش است. در میان پایگاه‌های اطلاعاتی مورد بررسی در این پژوهش، پایگاه اطلاعاتی پاب مد به طور رایگان قابل دسترسی است و برای استفاده از آن هزینه‌ای پرداخت نمی‌شود. این پایگاه اطلاعاتی با توجه به میزان همپوشانی بالا با پایگاه اطلاعاتی وب آف ساینس می‌تواند جایگزین مناسبی برای پایگاه مذکور شود، به ویژه که استفاده از آن به صورت رایگان است و نیاز به پرداخت هزینه نیست. در عوض، این هزینه‌ها را می‌توان صرف خرید پایگاه‌های اطلاعاتی دیگری در حوزه غدد درون‌ریز کرد که مکمل پایگاه اطلاعاتی پاب مد باشند و بدین ترتیب امکان دسترسی پژوهشگران را به دامنه وسیع تری از اطلاعات در زمینه غدد درون‌ریز فراهم کرد.

منابع

- ابراهیمی، هما (۱۳۸۵). بررسی وضعیت نمایه سازی و میزان همپوشانی پایگاه‌های اطلاعاتی نمایه، مقالات فارسی و مقالات فرهنگی فارسی در مراکز اطلاع رسانی نمایه، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
- اصغری، لیلا (۱۳۸۸). بررسی همپوشانی سنتی، نسبی و درجه آزادی مرکب پایگاه داده‌های *PubMed* و *Scopus* (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- داورپناه، محمد رضا (۱۳۸۲). جستجوی اطلاعات علمی پژوهشی در منابع چاپی الکترونیکی. تهران: دبیرش، چاپار.
- ورزنده، کیهان (۱۳۷۳). بررسی میزان همپوشانی مجلات و مقالات چکیده نامه اکسپتاندیکا و نمایه نامه ایندکس مدیکوس در زمینه‌ی فیزیوتراپی از سال ۱۹۸۸-۱۹۹۱ (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- هاشم نیا، صدیقه و ستوده، هاجر (۱۳۸۳). بررسی پوشش آثار مربوط به آنزیم لاکاز در پایگاه‌های اطلاعاتی با استفاده از سنجش ربط سیستمی و شناختی. اطلاع شناسی، ۵، ۱۷۵-۱۷۶.

- Bastaki, S. (2005). Diabetes mellitus and its treatment». *Int J Diabetes & Metabolism*, 13, 111-134.
- Brand-de Heer, D.L. (2001). Comparative of the Coverage of Clinical Medicine provided by PASCAL BIOMED and MEDLINE. *Health Information and Libraries Journal*, 18(2), 110-116.
- Chen, X. (2006). Overlap between Traditional Periodical Indexes and Newer Mega Indexes. *Serials Review*, 32 (4), 233-237.
- Falagas, M. E, Pitsouni, E.I, Malietzis, G.I & Pappas, G. (2008). Comparison of PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar Strength and weakness. *FASEB J*, 22(2), 338-342.
- Falagas, M. E, Ntziora, F, Makris, G.C, Malietzis, G.S, Rafailidis, P.I. (2009). Do PubMed Google searches help medical students and young doctors reach the correct diagnosis? A pilot study. *European Journal of Internal Medicine*, 20, 788-790.
- Gluck, M. (1990). A Review of journal coverage overlap with an extension to the definition of overlap. *Journal of the American Society for Information Science*, 41(1), 43-60.
- Medical Subject Heading, MeSH (2010). *U.S. National Library of Medicine*. Retrieved January 27, 2011 from <http://www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/mesh.html>
- Poyer, P.K. (1984). Journal article Overlap among Index Medicus, Science Citation Index, Bibliographic Abstracts and Chemical Abstracts. *Bull Med Libr Assoc*, 72(4), 353-357.
- PubMed overview (2008). *U.S. National Library of Medicine*. Retrieved January 23, 2011 from http://www.nlm.nih.gov/bsd/disted/pubmedtutorial/010_060.html

Web of Science 8.0 workshop (2008). *The Thomson Corporation*. Retrieved January 23, 2011 from science.thomsonreuters.com/m/pdfs/mgr/ws-wos-8-0-0807.pdf

Archive of SID